

ФІНАНСОВИЙ ОБЛІК – ОСНОВА ІНФОРМАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ ПІДПРИЄМСТВА

Розглядається сутність фінансового обліку і його роль у єдиній системі обліку. Уточнено загальну схему ведення фінансового обліку. Зроблено пропозиції щодо зміни окремих моментів методики обліку на сучасному етапі.

Ключові слова: бухгалтерський облік, фінансовий облік, система обліку, фінансова звітність, капіталізація витрат.

Із кінця минулого сторіччя у розвитку теорії обліку спостерігається поглиблення процесів його поділу на окремі складові, які якісно відмінні між собою, з одного боку, а з іншого – об'єднання окремих частин у ціле. У результаті диференціації на фоні бухгалтерського обліку виділяють, щонайменше, два види обліку – фінансовий і управлінський. Щодо фінансового обліку, то його одні фахівці називають бухгалтерський фінансовий, інші – тільки фінансовий. Існує також термін „фінансове рахівництво”. Разом з тим, ведуть мову про бухгалтерський облік. Таким чином виникає термінологічна плутанина.

Останнім часом фінансовому обліку почали відводити особливу роль у системі управління, вбачаючи в ньому ту інформаційну базу, яка може допомогти врятувати підприємства і країну від економічної кризи.

Питання сутності фінансового обліку розкривають у своїх працях як зарубіжні вчені (Б. Нідлз, Р. Ентоні, Г. Велш, Д. Шорт та ін.), так і вітчизняні (Ф. Ф. Бутинець, С. Ф. Голов, М. С. Пушкар, М. Н. Ткаченко, Н. В. Чабанова та ін.). Серед вчених існують різні думки щодо сучасної системи бухгалтерського обліку, ролі і значення фінансового обліку. Його завдання розглядаються без врахування життєвих циклів підприємства, тим більше економічної кризи.

Метою дослідження є вивчення різних поглядів на систему бухгалтерського обліку, уточнення сутності фінансового обліку і його ролі у загальній інформаційній системі, вивчення можливостей впливу інформації фінансового обліку на покращення економічного становища підприємства.

Система бухгалтерського обліку представляє собою інформаційне відображення господарського об'єкта як єдиного цілого, що може бути розмежоване на окремі складові по відношенню до потреб управління. Ця система є складною, оскільки включає велику кількість елементів та зв'язків між ними, що обумовлено складністю відображення об'єктів, за якими організовується спостереження, проводиться трансформація даних про них у корисну інформацію, яка може бути використана для управління підприємством.

Серед більшості вчених немає сумнівів, що фінансовий облік є частиною (підсистемою) бухгалтерського обліку. Він складається із сукупності правил і процедур, що забезпечують підготовку та оприлюднення інформації, яка відображається у фінансовій звітності відповідно до діючих нормативно-правових актів. Формування цієї інформації фінансовий облік здійснює, використовуючи властиві бухгалтерському обліку прийоми реєстрації, групування і систематизації даних. Саме тому його називають „бухгалтерський фінансовий облік”.

Проти такої назви виступає проф. М.С. Пушкар, який вважає, що не потрібно підкреслювати слово бухгалтерський у фінансовому обліку. За його словами бухгалтерський облік на даний час розчленувати на окремі складові частини: фінансовий облік, управлінський облік, контролінг, калькулювання, управління собівартістю, тощо [3, с. 12-13].

Зовсім іншої думки щодо системи бухгалтерського обліку дотримується проф. Ф.Ф. Бутинець. Вчений пише: „Поділ єдиної системи обліку на фінансовий та управлінський – безпідставний, адже фактичний набір облікових функцій, процедур і операцій цієї системи не відрізняється від тих, які складають предметну основу фінансового та управлінського обліку” [1, с. 14]. Такий поділ автор вважає умовним і він зумовлений капіталістичним способом виробництва, при якому частина облікової інформації становить комерційну таємницю. „Саме „відкритість” чи „закритість” обліку визначає цей поділ” [там само].

При визначенні системи обліку у даний час існують сумніви щодо вживання терміну бухгалтерський. Проф. В.В. Сопко зазначає, що словосполучення „бухгалтерський облік” у світовій практиці не містить чіткого змістового значення. Цей термін застосовують тільки в деяких країнах пострадянського простору, у тому числі в Україні. Раніше це словосполучення означало форму, де здійснюють рахунковий облік, тобто що облік ведуть у книгах. У більшості країн використовують термін „рахунковедення” [4, с. 2].

За словами Н. С. Рязанової західна наука розрізняє поняття „фінансове рахівництво” і „бухгалтерський облік”. Останнє пов'язане з реєстрацією господарських операцій і є основою фінансового рахівництва [6, с. 11]. Однак з цим не можна погодитись, так як реєстрація фактів господарської діяльності ні за змістом, ні за формою не є бухгалтерським обліком, це лише один із етапів цього обліку.

На нашу думку, на зміну бухгалтерському обліку прийшов фінансовий облік. Останній використовує всі методи, прийоми і принципи першого. Йому притаманні ті ж ознаки, що і бухгалтерському – підтвердження фактів здійснення господарських операцій, безперервність, суцільність, грошова оцінка, він відображає ті ж самі об'єкти. Назву „фінансовий облік” Ф.Ф. Бутинець пояснює тим, що він надає узагальнені відомості про фінансовий стан і результати діяльності [1, с. 16]. Однак, переконливішим аргументом такої назви є те, що він відображає наявність і рух фінансових ресурсів підприємства.

Загальною метою фінансового обліку є надання користувачам повної та неупередженої інформації про

фінансовий стан, результати діяльності та рух грошових коштів підприємства, а дрібні цілі визначають необхідність деталізації окремих статей фінансової звітності у формах податкової та управлінської звітності.

Англійський вчений Б. Район пише, що управлінський облік має постачати інформацію, яка базується на фінансових даних. На думку вченого на великих підприємствах системи фінансової звітності та інформаційні системи управлінського обліку настільки дублюють одна одну, що немає шляхів їх розумного розподілу. А на малих підприємствах система фінансової звітності часто використовується як система управлінського обліку для управління підприємством на базі підрахунку прибутків та збитків [5, с. 31].

У системі управлінського обліку здійснюється деталізація даних фінансового обліку, зокрема формування витрат за місцями виникнення і цільовим направленням, а доходи – за сегментами діяльності. Інформація управлінського обліку формується шляхом перегрупування даних фінансового обліку.

Відповідно до встановлених державою податкових правил у рамках фінансового обліку відображається нарахування і сплата податків, що є інформацією для податкової звітності.

Таким чином, фінансовий облік є основою інформаційної системи підприємства, яка охоплює процес реєстрації, обробки, накопичення, зберігання та передачі необхідної інформації відповідним користувачам.

Основним елементом фінансового обліку є рахунки бухгалтерського обліку, за допомогою яких господарську діяльність підприємства можна змоделювати як систему.

Загальна схема фінансового обліку, яка побудована з використанням рахунків певних класів відповідно до діючої методики обліку, що визначена національними положеннями (стандартами) з бухгалтерського обліку представлена на рисунку 1.

Цю схему можна охарактеризувати такими етапами обліку:

1. Формування власного капіталу як джерела необоротних активів, запасів, грошових коштів та інших

активів.

2. Поповнення активів підприємства за рахунок зобов'язань.

3. Формування витрат діяльності підприємства внаслідок зменшення його активів і збільшення зобов'язань.

4. Формування доходів підприємства як збільшення активів і зменшення його зобов'язань.

5. Визначення фінансових результатів діяльності підприємства шляхом порівняння доходів і витрат діяльності за звітний період.

6. Зміна власного капіталу на суму одержаного фінансового результату (збільшення на суму нерозподіленого прибутку, зменшення на суму непокритого збитку).

На кожному із зазначених етапів у системі фінансового обліку формується узагальнена інформація про окремі об'єкти обліку – активи, зобов'язання, витрати, доходи, власний капітал, фінансові результати. Ця інформація дає можливість загалом оцінити фінансовий, майновий стан підприємства і результати його діяльності, встановити основні тенденції у зміні показників.

Інколи звужують завдання фінансового обліку, зокрема щодо обліку витрат на виробництво і калькулювання собівартості продукції. Більшість спеціалістів вважає, що головним завданням фінансового обліку є своєчасне і достовірне відображення витрат за їх видами, місцями виникнення і розрахунок собівартості всієї випущеної продукції. Щодо калькулювання собівартості окремих видів продукції, то це, на їх думку, прерогатива управлінського обліку.

Потреби калькулювання собівартості продукції у фінансовому обліку зумовлена тим, що інформація про фактичну собівартість кожного виду продукції необхідна, в першу чергу, для визначення фактичної собівартості реалізованої продукції і фінансового результату від реалізації. Оцінити реалізовану продукцію за ідентифікованою собівартістю, методом перших за часом надходження запасів (FIFO) неможливо без розрахунку фактичної собівартості одиниці випущеної продукції.

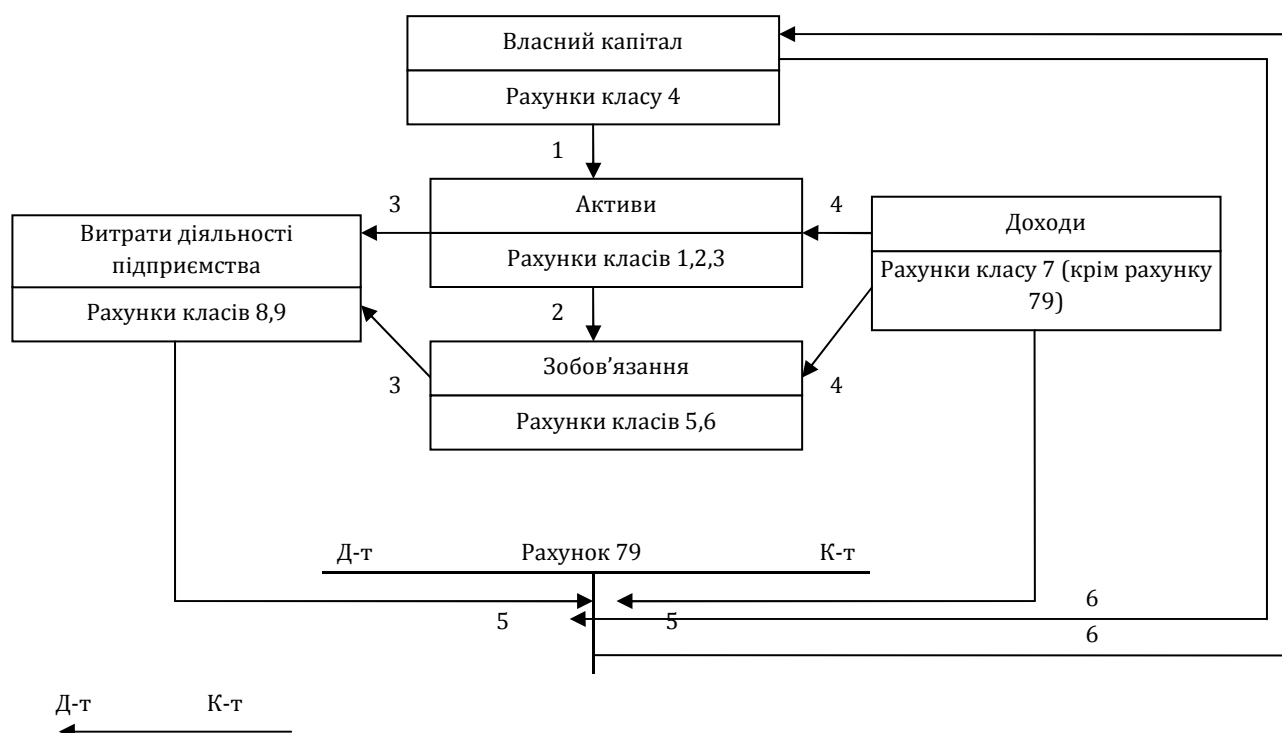

Рис. 1. Загальна схема фінансового обліку господарської діяльності підприємства

Калькулювання у фінансовому обліку необхідне також для списання витрат допоміжних виробництв. Без обчислення фактичної собівартості одиниці продукції (робіт, послуг) допоміжних виробництв неможливо їх витрати віднести на собівартість продукції інших виробничих підрозділів.

Неповна собівартість, яку розраховують у рамках фінансового обліку, відповідно до П(С)БО 16 «Витрати», дає змогу прийняти короткострокові рішення з метою оптимізації асортименту найбільш рентабельних видів продукції.

Одним із напрямів вдосконалення фінансового обліку в Україні на даний час фахівці на державному рівні вважають перехід на міжнародні стандарти фінансової звітності. У першу чергу ці стандарти планують застосовувати для підприємств із цінними паперами на фондовому ринку і для тих, які зобов'язані отримувати річну фінансову звітність. Вважається, що запровадження міжнародних стандартів в Україні буде сприяти залученню іноземного капіталу, що дозволить вітчизняним підприємствам подолати із економічну кризу.

На Заході великий бізнес намагається поправити своє економічне становище шляхом зниження поточних витрат і збільшення їх капіталізації. Основною темою у теорії обліку цих країн є оцінка і облік нематеріальних активів, зокрема інтелектуальної власності, хоч у західних компаніях нематеріальні активи становлять біля 70 відсотків всіх активів. У Росії піднімають питання про капіталізацію витрат на науково-дослідні роботи.

Вітчизняна методика обліку орієнтована на максимально точне визначення фінансового результату діяльності на основі даних про витрати і доходи і недостатньо приділяє уваги приросту вартості активів. Навіть в межах діючих національних Положень (Стандартів) бухгалтерського обліку не до кінця використовуються можливості капіталізації витрат. Та П(С)БО 31 «Фінансові витрати» дозволяє підприємствам, відповідно до розробленої методики, витрати на сплату відсотків за користуванням кредитом включати до первісної вартості кваліфікаційного активу. Однак на практиці цього майже не проводять.

Доцільно капіталізувати витрати на капітальний ремонт основних засобів. Заміна зношених конструкцій будівель і споруд, деталей обладнання на нові, сучасніші у кожному випадку сприяє покращенню експлуатаційних можливостей об'єктів. Тим більше, що не завжди можна правильно розмежувати капітальний ремонт, модернізацію і реконструкцію. Така методика відображення названих витрат дасть можливість зблизити дані фінансового і податкового обліку.

Необхідно поміняти методику відображення необоротних матеріальних і нематеріальних активів, які утримуються для продажу. Переведення цих об'єктів до оборотних активів і відображення їх у окремому (останньому) розділі активу балансу зменшує балансову вартість основного капіталу заздалегідь до моменту продажу активів (до одного року). Тому пропонується такі активи обліковувати на окремих субрахунках відповідних балансових рахунків, зокрема на таких: 109 «Основні засоби, утримані для продажу» (інших основних засобів, крім тих, які передбачені конкретними субрахунками на рахунку 10 практично не існує), 118 «Інші необоротні матеріальні активи, утримувані для продажу», 128 «Нематеріальні активи, утримувані для продажу». У балансі об'єкти, утримувані для продажу, повинні відображатися у складі відповідних активів, в тому числі виокремлюватися окремою статтею. Це дасть можливість відновити методику обліку реалізації цих активів з

використанням рахунків 74 «Інші доходи» і 97 «Інші витрати» і привести її у відповідність із порядком відображення цих операцій у формах фінансової звітності (Ф №2 «Звіт про фінансові результати» і Ф №3 «Звіт про рух грошових коштів»).

У П(С)БО 8 «Нематеріальні активи» доцільно конкретизувати, а також розширити перелік об'єктів інтелектуальної власності, які відносяться до нематеріальних активів. Необхідно уточнити види робіт, які відносять до наукових досліджень, так як витрати на них не капіталізуються.

Таким чином, поряд із впровадженням міжнародних стандартів необхідно переглянути і вітчизняну систему обліку, уникаючи двозначності положень і тлумачень, впроваджуючи науково обґрунтовані пропозиції.

На основі вищесказаного можна зробити висновок, що на сьогоднішній день існує цілісна система обліку, основу якої становить фінансовий облік. Завдяки своїм можливостям вона здатна забезпечити інформацію для складання фінансової, управлінської, податкової і статистичної звітності. Кожен із видів звітності призначений для конкретного користувача і може бути використаний для управління підприємством.

У фінансовому обліку необхідно більше уваги надавати капіталізації витрат, що дасть можливість покращити фінансовий стан підприємства і привернути увагу інвесторів.

Список літератури

1. Бутинець, Ф. Ф. Бухгалтерський фінансовий облік [Текст] : підруч. для студ. спец. «Облік і аудит» вищ. навч. закл. / За ред. проф. Ф. Ф. Бутинця. – 7 вид. доп. і перероб. – Житомир : Рута, 2006. – 832 с.
2. Голов, С. Ф. Фінансовий облік [Текст] : підруч. / С. Ф. Голов, В. М. Костюченко, Т. Ю. Кравченко, Г. А. Ямборко. – К. : Лібра, 2005. – 976 с.
3. Пушкар, М. С. Фінансовий облік [Текст] : підруч. / М. С. Пушкар – Тернопіль : Карт-Бланш, 2002. – 628 с.
4. Сопко, В. В. Глобалізаційні процеси та їх вплив на бухгалтерський облік [Текст] / В. В. Сопко // Бухгалтерський облік і аудит. – 2009. - №10. - С. 2-15.
5. Район, Б. Стратегический учет для руководителя [Текст] / Б. Район ; пер. с англ. – М. : Аудит: Юнити, 1998. – 616 с.
6. Рязанова Н.С. Фінансове рахівництво [Текст]: навч. посіб. / Н. С. Рязанова – К. : Знання – Прес, 2002. – 246 с.

РЕЗЮМЕ

Мыктыук Надежда

Финансовый учет – основа информационной системы предприятия

Рассмотрено сущность финансового учета. Уточнена схема ведения финансового учета. Сделаны предложения по изменению отдельных моментов методики учета на современном этапе.

RESUME

Mykytyuk Nadiya

A financial account – basis of the informative system of enterprise

Essence of financial account is considered. The chart of conduct of financial account is specified. Suggestions for the change of separate moments of method of account on the modern stage are done.